

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Єременко

Ольги Володимирівни

на дисертацію Стрюк Мирослави Вячеславівни

**«Методика формування виконавської культури підлітків у процесі
співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти»,**

подану на здобуття

наукового ступеня доктора філософії

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими планами, програмами, темами. Актуальність окресленої проблеми визначається суттєвими трансформаціями, що відбуваються в сучасній системі мистецької освіти України. Вони зумовлюють потребу в оновленні змісту, форм і методів розвитку художньо-естетичного потенціалу підростаючого покоління, його здатності до сприймання, інтерпретації та творчого відтворення художніх образів, а також прагнення до духовного самовираження засобами мистецтва.

Спрямованість освітнього процесу на становлення особистості, здатної усвідомлено втілювати музичні образи у виконавській діяльності, актуалізує для фахівців мистецької освіти необхідність поглибленого вивчення теоретичних і практичних засад розвитку виконавських знань, умінь і навичок дітей та молоді. У цьому аспекті одним із важливих завдань музичної педагогіки постає формування виконавської культури, яка забезпечує усвідомлене, цілісне, художньо переконливе відтворення образного змісту музичних творів. Залучення підлітків до співацької діяльності, зорієнтованої на національні мистецькі традиції, сприяє гармонійному розвитку особистості, розкриттю її креативного потенціалу, духовному збагаченню, вихованню толерантності, формуванню ціннісних орієнтацій, естетичних смаків, музичних компетентностей і високих моральних якостей.

Розв'язання зазначених завдань передбачає інноваційне переосмислення змістових складників освіти та вдосконалення методичного забезпечення, спрямованого на формування ключових умінь, навичок і способів діяльності особистості, зокрема в закладах загальної середньої освіти. Саме здатність гнучко, усвідомлено й мобільно застосовувати набуті знання та сформовані вміння засвідчує готовність підростаючого покоління до продуктивної діяльності, самовизначення й подальшої самореалізації. Відтак ефективність освітнього процесу пов'язується не лише з обсягом засвоєної інформації, а передусім із можливістю її творчого, доцільного й практично результативного використання, що є запорукою розвитку виконавської культури школярів та складає стратегічну мету уроків музичного мистецтва в загальноосвітній школі.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти факультету мистецтв Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів» (протокол № 2 від 28 вересня 2023 року).

Отже, маємо підстави стверджувати, що актуальність, своєчасність і доцільність дисертаційного пошуку Стрюк Мирослави Вячеславівни беззаперечні. Поставлена проблема відповідає сучасним викликам мистецької освіти, розкриває зміст і механізми формування виконавської культури підростаючого покоління у процесі співацької діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій.

Дисертація Стрюк Мирослави Вячеславівни «Методика формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти» відзначається високим рівнем теоретико-методологічного обґрунтування, послідовністю логічного викладу та завершеністю наукових висновків.

Основні положення праці пов'язані з комплексним розкриттям теоретичних і методичних засад досліджуваного феномена, зокрема:

- із авторським тлумаченням виконавської культури підлітків як граничної досконалості, теоретичного стану найвищої якості виконання у вигляді

полімотивованої системи, зорієнтованої у практичну площину згідно потреб та інтересів підлітків, націленої на досягнення успішності та реалізованості виконавця в процесі музичної діяльності, що передбачає якісне зростання і удосконалення;

- специфікою процесу формування виконавської культури, що визначається заохоченням учнів до досягнення нових результатів, участю в концертних/сценічних виступах, підтримкою високого рівня організованості та підсиленням зовнішньої і внутрішньої мотивації;

- з розробкою структури формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності, яка охоплює: мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, когнітивно-діяльнісний та творчо-рефлексивний компоненти;

- з визначенням комплексу підходів (діяльнісний, особистісний, інтегративний та акмеологічний) та відповідних педагогічних умов (забезпечення творчої атмосфери освітнього середовища; зорієнтованість на баланс освітньої та розважально-дозвільневої функцій у навчально-виховному процесі; активне залучення учнів до концертної практики; стимуляція до практичного втілення індивідуальної (власної) виконавської концепції у музичному-творчому продукті);

- з обґрунтуванням змісту, форм і методів формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності;

- з теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою поетапної методики формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти, що реалізується в межах мотиваційно-аксіологічного, емоційно-комунікаційного, когнітивно-аналітичного, творчо-моделюючого комплексів.

Усі наукові положення базуються на достатній джерельній базі (173 найменування), що включає праці у філософській, педагогічній, психологічній, мистецькій, музичній сферах.

Висновки логічно зумовлені завданнями дослідження, підкріплені узагальненням фактичного матеріалу, результатами комплексного аналізу й демонструють глибоке розуміння сутності формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти,

Рекомендації авторки мають практичну значущість і можуть бути використані під час підготовки здобувачів освіти педагогічних університетів до

мистецької роботи зі школярами; в ході оновлення змісту уроків мистецтва та позаурочної роботи; у доцільності використання визначених критеріїв і показників сформованості виконавської культури у практиці оцінювання мистецьких досягнень здобувачів освіти; в оновленні робочих програм, підготовці навчальних і методичних посібників.

Отже, дисертаційне дослідження Стрюк Мирослави Вячеславівни відзначається новизною, оригінальністю та практичною значущістю.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дисертації Стрюк Мирослави Вячеславівни представлена чітко, змістовно та комплексно, виявляється як на рівні постановки проблеми, так і у способах її теоретичного осмислення та практичного вирішення.

Автором вперше

- визначено сутність поняття «виконавська культура підлітків», його зміст та структур; обґрунтовано педагогічні умови та розроблено методику формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності;

- визначено критерії та показники сформованості означеного феномена; уточнено зміст та особливості організації співацької діяльності підлітків в закладах середньої освіти;

- подальшого розвитку набули теоретико-методичні підходи до удосконалення змісту співацької діяльності учнів підліткового віку.

Не викликає сумніву й **практичне значення результатів**, отриманих у процесі дисертаційного дослідження, яке зумовлено можливістю реалізації розробленої методики формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності; у впровадженні в навчально-освітній процес в закладах загальної середньої освіти. Матеріали дослідження можуть слугувати методичною основою для оновлення або корегування змісту співацької діяльності підлітків, зокрема включення до навчальної програми учнів середньої ланки закладів загальної середньої освіти, а також імплементуватись в методичні рекомендації з питань формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності.

**Практичне значення отриманих у дослідженні результатів.
Повнота викладення основного змісту дисертації у наукових публікаціях
здобувача.**

Дисертація Стрюк Мирослави Вячеславівни має логічну структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку наукових праць авторки, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок, з яких 166 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 2 рисунки.

У вступі доказово аргументовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання, подано логічно структурований комплекс загальнонаукових і конкретно-наукових методів, застосованих під час розв'язання поставлених завдань.

У першому розділі «Науково-теоретичні основи дослідження проблеми формування виконавської культури підлітків» розкрито теоретико-методологічні засади обраної проблеми, проаналізовано ключові поняття, підходи та концепції у мистецько-педагогічній науці, систематизовано погляди дослідників на процес музичної, в тому числі, співацької діяльності, визначено сутність та функціональні особливості досліджуваного феномену.

Дисертанткою встановлено, що феномен «культура» у науковому осмисленні тлумачиться як багатозначне явище людського буття, мультифункціонального призначення. Рушійними чинниками даного феномена визначено: прагнення до самовдосконалення та самовиховання, освіта, шкала моральних норм та цінностей. Доведено, що культура — це результат творчої діяльності людини, а також динамічний процес з головним суб'єктом трансформації та смислотворення людиною.

Дисертантка обгрунтовано доводить необхідність упровадження низки взаємопов'язаних підходів, а саме: метатеоретичного (для дослідження генезису культури; висвітлення феномена культури в дихотомічному значенні — лінійному та галографічному; означення смислопокладання як рушійного чинника реалізації феномена культури), діяльнісного (рушійними чинниками представлені дія та мотивація, стимулювання до діяльності на основі взаємодії

між учнем та вчителем на партнерських засадах), системний, ключовими положеннями якого визначено синтез теоретичних знань, практичної діяльності та експерименту, особистісний, що охоплює розуміння (внутрішній світ особистості, ступінь сугестивності учнів від внутрішніх або зовнішніх факторів), прийняття (усвідомлення цінності своєї особистості в суспільстві) та визнання (ідентифікація власного культурного значення), інтегративного підходу, який забезпечує розвиток здатності до систематизації здобутих знань; стимулювання до пошуку нової інформації та засобів; імплементації нестандартних підходів до вирішення завдань; сфокусованість на розвитку творчих здібностей; стимулювання до навчально-пізнавальної діяльності, акмеологічний підхід, в межах якого відбувається реалізація власних здібностей та можливостей, віднайдення шляхів для удосконалення фахової майстерності та професійне самовизначення особистості.

Враховуючи змістові характеристики виконавської культури в процесі співацької діяльності і вікові психологічні особливості підлітків, дисертантка пропонує власне розуміння поняття «виконавська культура підлітка» - *це гранична досконалість, як теоретичний стан найвищої якості виконання у вигляді полімотивованої системи, зорієнтованої у практичну площину згідно потреб та інтересів підлітків, націлена на досягнення успішності та реалізованості виконавця в процесі музичної діяльності, передбачає якісне зростання і удосконалення.*

Отримані результати стали концептуальною основою для розроблення методики формування виконавської культури підлітків у процесі співацького навчання, визначення структури, критеріїв, показників і рівнів її сформованості, а також організації експериментальної перевірки її ефективності, що висвітлюється в наступних розділах дисертаційного дослідження.

Водночас варто підкреслити, що розроблена авторкою дисертації методика здійснювалась відповідно до моделі цієї методики, що представлена у другому розділі «Організаційно-методичні засади формування виконавської культури підлітків у процесі співацького навчання»

Струк Мирославою Вячеславівною розроблено організаційно-методичну

модель формування виконавської культури підлітків у процесі співацького навчання, яка охоплює: мету, наукові підходи, компонентну структуру, критерії (міра спрямованості до постійного вдосконалення виконавських здібностей та ступінь сформованості ціннісних орієнтацій; ступінь сформованості емоційно-вольової сфери в процесі співацької діяльності; міра отримання та оперування інформації в процесі співацької діяльності; ступінь творчого самовираження в процесі інтерпретації музичного твору та міра сформованості саморефлексії з відповідними показниками, основні принципові положення, педагогічні умови, 4-х комплексну структуру (*мотиваційно-аксіологічний, емоційно-комунікаційний, когнітивно-аналітичний, творчо-моделюючий комплекси*) з відповідною організацією методичного впливу, ефективні методи педагогічної роботи, що становить повний технологічний цикл.

Реалізація науково-дослідницького потенціалу авторки віднайшла своє втілення, зокрема, у третьому розділі дисертації «Експериментальне дослідження формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності». Заплановані та здійснені дисертанткою діагностичні заходи дали можливість встановити й констатувати рівні сформованості виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності за визначеними критеріями та показниками, а саме: низький, середній та високий, яким наданий якісний і кількісний характер. Виявлено потребу в цілеспрямованій організації методичного впливу, який полягав у здійсненні серії педагогічних актів, де кожен комплекс співвідносився з провідним компонентом.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту засвідчив позитивну динаміку у зростанні рівнів сформованості виконавської культури. Зокрема, зафіксовано зменшення кількості студентів із низьким рівнем і суттєве зростання частки тих, хто досяг середнього та високого рівнів. Це свідчить про ефективність запровадженої методики та її здатність забезпечувати якісні зміни у співацькому навчанні підростаючого покоління. Науковій вартості набувають засоби наочного обґрунтування динаміки формування означеного конструкту та перевірки ефективності розробленої авторкою методики.

Отже, контрольний експеримент зафіксував позитивну динаміку змін у рівнях сформованості в процесі співацької діяльності, зокрема відбувались зрушення кількісних та якісних показників експериментальної та контрольної груп. Це надало можливість стверджувати, що запропонована методика є ефективною і може бути впроваджена повною мірою в мистецько-освітній процес.

Основні теоретичні положення і результати відображено в 6 одноосібних публікаціях автора, з них 2 у наукових фахових виданнях України; 1 — у міжнародному виданні, 3 праці апробаційного характеру. Це свідчить про належну апробацію результатів дисертації.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях.

Слід зазначити, що авторкою дисертації дотримано принципів академічної доброчесності відповідно до вимог чинного законодавства України та міжнародних етичних стандартів наукової спільноти. У представленій дисертації відсутні випадки плагіату, некоректного запозичення матеріалів без належного посилання на першоджерело, а також не виявлено фактів фальсифікації чи фабрикації результатів. Дисертація характеризується коректністю цитування та прозорістю використаних джерел.

Подано науково виважений виклад власного теоретичного та емпіричного доробку, здійснено рефлексійний аналіз отриманих результатів, аргументовано висновки, що підтверджує досить високий рівень наукової зрілості та академічної культури здобувачки. Усі публікації виконані з дотриманням норм академічного цитування, структурно й змістовно пов'язані з тематикою дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Відзначаючи високий рівень дисертаційної роботи Стрюк Мирослави Вячеславівни, наукове та практичне значення отриманих результатів проведеного дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження.

1. У підрозділі 1.1. дисертаційної роботи представлено аналіз науково-методичної літератури, який зосереджено на працях у галузі філософії, соціології

та загальної психології, водночас у Висновках до першого розділу зазначено про праці мистецтвознавчого напрямку, який, на наш погляд, не достатньо розкрито у змісті даного підрозділу. Ми вважаємо, що варто було б розширити даний спектр наукових галузей, звернувши свою дослідницьку увагу до робіт з культурології, педагогіки мистецтва та музичної психології, адже досліджуване явище є предметом вищезазначених сфер.

2. У підрозділі 1.2. надано теоретико-методологічний аналіз виконавської культури підлітків, який представлено через діяльнісний, системний, особистісний, інтегративний та акмеологічний підходи. Бажано було б включити у досліджувану проблему аксіологічний та творчий підходи, які дотично висвітлені у дисертаційній роботі.

3. У Додатках (Додаток А) автором розміщено візуальне унаочнення інформації щодо компонентної структури виконавської діяльності підлітків в процесі співацької діяльності. Ми вважаємо, що логічно було б розмістити даний елемент у основному тексті у відповідному змістовому підрозділі дисертаційної роботи. Також доцільно було б представити у другому розділі візуалізацію педагогічної моделі формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності у закладах загальної середньої освіти, що значно збагатило б практичну значущість даного дослідження.

4. Зауважимо, що опис експериментальної методики набув би більшої системності та методологічної цінності, якби у роботі було б чіткіше продемонстровано наскрізну реалізацію обґрунтованих педагогічних умов на різних етапах дослідно-експериментальної роботи.

5. Заслуговує на схвалення належна увага дослідниці до визначення ходу та результатів формувальної частини експерименту, однак вважаємо, що було б доречним виокремити певні труднощі та нерозв'язані питання.

Проте наведені зауваження та побажання не впливають на позитивну оцінку проведеного дослідження, а є суттєвим поштовхом для подальших наукових розвідок дисертантки.

Висновок.

Враховуючи актуальність обраної проблеми, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, вважаємо, що дисертація Стрюк Мирослави Вячеславівни на тему «Методика формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти», є самостійним, завершеним дослідженням, що має теоретичне і практичне значення для мистецької педагогіки та практики.

Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її авторка Стрюк Мирослава Вячеславівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

Ольга ЄРЕМЕНКО

